

SPORDA ŞİDDET VE SALDIRGANLIĞI ETKİLEYEN UNSURLAR¹

FACTORS AFFECTING VIOLENCE AND AGGRESSION IN SPORTS

*Ali Serdar YÜCEL¹, Ahmet ATALAY², Ayça GÜRKAN³**¹Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Elazığ / Türkiye**²Ardahan Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ardahan/ Türkiye**³Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği A.D. İzmir / Türkiye*

Öz: Spor barış kardeşlik ve sevginin bir arada yaşandığı ve toplumun her kesimini bir araya getiren sosyal bir bağ olarak ifade edilebilir. Ancak kazanma ve kaybetme algısının somutlaşması ve rekabetin ekonomik ölçüler ile değerlendirilmesi ile birlikte sporun yapısı ve algılanış biçimi değişime uğramıştır. Spora saha ve alanlarında meydana gelen şiddet, saldırganlık ve sapkın davranışlarını temel sebebi olarak da bu değişimi gösterebiliriz. Kendiliğinden oluşmayan bu sürecin sebepleri arasında kitle iletişim araçları, kulüp yöneticileri, sporcular, hakemler, antrenörler, seyirciler vb sporun içinde yer alan diğer unsurları sayabiliriz. Bu bağlamda mevcut literatürün taranması ile gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı sporda şiddet ve saldırganlığı inceleyerek bu davranışların sebeplerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Şiddet, Saldırganlık, Sporcu, Hakem, Seyirci

Abstract: Sports can be expressed as a social tie that brings the whole community together in which peace, brotherhood and love are shared all together. However, the structure of sports and its perception have changed due to the embodiment of the winning and losing concepts and to the evaluation of competition with economic measures. We can indicate this change as the main reason of violence, aggression and aberrant behaviours occurring in sports fields and areas. Among the reasons of this process that doesn't come into being by itself, we can count mass media tools, club managers, athletes, referees, trainers, audiences etc. and other elements of sports. In this sense, the purpose of this study that is conducted with the review of current literature is to analyse violence and aggression in sports and to present the reasons of these behaviours.

Key Words: Sports, Violence, Aggression, Athletes, Referees, Spectators

Doi: 10.17360/UHPPD.201529603

(1) *Sorumlu Yazar: Ali Serdar YÜCEL, Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yönetimi A.D. Elazığ / Türkiye alsetu_23@hotmail.com Geliş Tarihi / Received: 11.11.2015 Kabul Tarihi / Accepted: 03.22.2015 Makalenin Türü: Type of article (Literatür Araştırması – Derleme / Literature Review) Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None “Etik Kurul Raporu Yok - None of Ethics Committee”*

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

GİRİŞ

Her ne kadar başlangıçta sporun bir oyun ve işten uzaklaşma aracı olarak ortaya çıktığı kabul edilse de bugün gerek ekonomik gerek siyasi gerek uluslar arası barış ve gerekse de hukuki yönden farklı bir nitelik kazanmıştır (Atalay, 2012). Özellikle spor anlayışının sonuçları ve çıktıların daha da somutlaşması ve ticari ve ekonomik kaygıların da ön plana çıkması bu niteliği ifade edebilir.

Bu dönüşüm birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirmekle birlikte sporda şiddetin, saldırgan ve sapkın davranışların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Kazanma ve kaybetme olgusu izleyicilerin gözünde yaşamsal ya da ölümcül bir anlam ihtiva etmeye başlamış ve bu noktada spor saha ve alanlarında şiddet ve saldırganlık eylemleri boy göstermeye başlamıştır. Girginer ve arkadaşları (2006) sporda şiddet ve saldırganlık konusunu şöyle ifade etmektedir:

“Spor kişileri stresten uzaklaştırarak keyifli anlar yaşamalarını, rahatlamalarını ve mutlu olmalarını sağlayan bir faaliyettir. Ancak günümüzde spor faaliyetlerine bakıldığında sporun anlamına, özünde var olan güzel duygulara yakışmayan, görüntüler ile karşılaşmakta ve bu görüntülerin dozu ve etkileri de giderek artmaktadır. Spordaki kardeşlik, sevgi ve huzur kavramlarının yerini artık küfür, kavga ve saldırganlık almaya başlamıştır. Bu ise sporun asıl amacından uzaklaşmasına, kişilerin birbirlerine eziyet ettiği ve şiddetin körüklendiği

bir kavram olarak algılanır hale gelmesine neden olmaktadır” (Girginer vd., 2006).

Toplumsal zenginliğin gösteri alanlarından biri olan spor, saldırganlık, sapkın davranışlar ve şiddet olayları ile gündeme gelmeye başlamıştır. Dolayısı ile insanların ilgileri azalmakta, spor saha ve alanlarında fanatizm ve holiganizm boy göstermeye başlamaktadır. Kitlesele bağlılığın nadir alanlarından olan sporun dokusu ve özü korunarak bu tarz olayların önüne geçilmesi önem arz etmektedir.

Sporda şiddet, bireyin ya da kitlelerin sosyal koşullarından bağımsız düşünülmemelidir. Her toplumda sporda şiddete başvuran kişiler, şiddetin nedenleri ve şiddetin gerçekleştiği alanlar farklılıklar gösterebilir. Sporda şiddete yönelik davranışlar değişik şekillerde ortaya çıkabilmektedir; oyun kurallarının ihlal edilmesi, küfür, saldırganlık, fiziki güç kullanımı, sportmenlik dışı tutum ve davranışlar, doping, şike ve teşvik primi gibi. (Özdemir ve Mercan, 2006).

Şiddet

Şiddet kelime anlamı olarak insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu dile getiren bir kavramdır. Kendisini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde toplumsal ve bireysel boyutta sık sık karşımıza çıkmaktadır (Ayan, 2006). Yükarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere bireylerin ya da belli bir grubun maddi ve manevi bütünlüğünün hedef alınması olarak ifade edilebilecek

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

olan şiddet, günlük yaşamın ve iş hayatının her anı ve evresinde karşımıza çıkarken, aslında bu durumun toplumsal bir sorun olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Literatürde şiddete yönelik yapılmış farklı tanımlamalarda mevcuttur. Bu tanımlamalardan biri şiddeti; insanoğlunun doğasında bulunan içgüdüsel duyguların, içinde yaşanılan koşulların da etkisi ile dışa vurumu olarak ifade ederken (Talimciler, 2003). Ailede Şiddet Komisyonu Raporu (2013)'nda ise şiddet; kişiye fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar vermesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini içeren toplumsal, kamusal ve özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikoloji, sözlü ve ekonomik her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmaktadır (Ailede Şiddet Komisyonu Raporu, 2013).

Şiddet, temel özellikleri ne olursa olsun, zamana ve topluma göre değişen toplumsal bir olgudur. Bir şiddet olayı farklı toplumlarda farklı anlaşılabileceği gibi, aynı toplumda farklı zamanlarda farklı algılanabilir. Toplamlar değiştiği gibi toplumsal normların da değişmesi doğaldır (TBMM, Meclis araştırma raporu, 2013).

Şiddet Türleri

Ailede şiddet komisyonu raporu (2013)'e göre şiddet türleri şu şekilde belirtilmektedir.

Sözel Şiddet: Aşağılayıcı sözler söylemek, suçlamak, küfür etmek, küçük düşürmek, hakaret etmek, tehdit etmek, yüksek sesle bağırarak, sürekli eleştirmek, kararlara katılımı engellemek vs.

Fiziksel Şiddet: Tokat atmak, vurmak, itmek, kemiklerini kırmak, tükürmek, yumruklamak, duvara vurmak, saç çekmek, tekmelemek, bıçak çekmek, yaralamak, silahla yaralamak, öldürmek, vs

Ekonomik Şiddet: Evin masraflarını karşılamak, aile bireylerinin çalışmasına izin vermemek, çalışan bireyin parasını elinden almak, mal/mülkünü kontrol etmek, vs.

Psikolojik Şiddet: Keyfi surette eşle doğrudan iletişimi kesmek, onunla konuşmamak, surat asmak, aile bireylerinin kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek, ailesiyle ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, aile bireylerinin birbirlerini değersiz görmesi.

Sosyal Şiddet: Aile bireylerini başkaları önünde sürekli küçük düşürmek, başkaları önünde zaaflarıyla alay etmek, başkalarının önünde kıskançlık gösterilerinde bulunmak suretiyle bireylerin davranışlarını kontrol etmek, ailesi, arkadaşları, komşuları ile görüşmesini ve evden dışarı çıkmasını engellemek.

Cinsel Şiddet: Başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlama, eşlerin rızası olmadan çocuk doğurmaya veya doğuramaya, kürtaja, yakın akrabalarla cinsel ilişkiye (taciz veya tecavüz), zorlama, evlenmeye

zorlama, telefon, mektup veya sözle cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlar vs.

Saldırganlık

Saldırganlık; başka kişilere ya da nesnelere yönelmiş olan zararlı, yok edici (Köknel, Ö., 1986), ya da karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici amaçlar taşıyan bir davranış biçimidir. Saldırgan davranışlar amaca yönelik davranışlardır ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabilir. Bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma davranışı, ya da benzer davranışlarla karşı koyma davranışı görülür (Tiryaki, 2000).

Sporda saldırganlık bir organizasyona zarar vermek üzere yapılan davranış türü olarak tanımlanabilir. Sporda saldırgan davranışlar kişiden ziyade müsabakanın sonucuna etki etmek amacıyla yapılır. Yani sporda skorun lehine dönmeyeceğini anlayan kişiler saldırgan davranışlarla sonucu lehine çevirmeye çalışırlar. Bu da spor müsabakalarında rakibe kaba kuvvet kullanarak karşılaşmanın sonucunu kendi lehine çevirme anlamında sporda şiddeti doğurur (Yeter, 2006).

Saldırganlık konusunda ailede ve toplumda saldırganlıkla ilgili değer yargılarının, saldırganlığa karşı gösterilen tutumların önemi de unutulmamalıdır. Küçük yaşlardan başlayarak saldırganlığı öğrenen çocuklar, bu tür davranışları genellikle yaşam boyu sürdürürler (Erşan vd., 2009). Dolayısı ile saldırganlığın kendiliğinden ortaya çıkan bir

durum olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Zira bireylerin öğrenme süreçlerini oluşturan evrelerin başında bulunduğu ortam, gördüğü eylem ve duyduğu söylem gelmektedir. Bu süreçte öğrenme eylemi ve model alınan roller saldırganlığın öğrenilmesinde belirleyici olabilmektedir.

Gösterilen saldırganlık çoğunlukla çirkin tezahürat şeklinde olmakla birlikte, fiziksel saldırganlık gösterimine de sık olarak rastlanmaktadır. Sözlü ya da fiziksel saldırganlığın hangisinin daha tehlikeli olabileceği tartışılabilir. Şüphesiz sözle bir kişiye verilebilecek zarar sınırlı olmakla birlikte, belirlenen “kışkırtıcı” fonksiyonu nedeniyle, sözlü saldırganlık da oldukça tehlikeli sonuçlara yol açabilecek bir yapıdadır (Şahin, 2003).

Saldırganlıkta başkasını incitme niyetinin olması bu davranışın temel belirleyicisidir (Göksu, 2007). Bostan ve Kılıçgil (2008) saldırganlığı yıkıcı saldırganlık, atılğanlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir.

Yıkıcı Saldırganlık

İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal kırıklığı, üzgünlük, korku gibi karmaşık duygular içerisine girebilirler. Bu duygu yoğunluğu içindeki kişi, toplumun kabul etmeyeceği saldırgan bir tutum sergileyebilir. Yıkıcı saldırganlıkta, kişi kendine zarar verdiğine inandığı kaynağa doğru hareketle, zarar verme amacını taşır.

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Atılganlık

Atılganlık, saldırgan olma anlamına gelmez. İnsanın kendini kolayca ifade edebiliyor olması da bir tür atılganlık olabilir. Atılganlık, başkalarının haklarını ihlal etmeden, kişinin kendi haklarını kabul edilebilir biçimde savunmasıdır. Atılganlık, dolaysız yollardan faydalanılarak kurulan dürüstçe, etkileyici ve açık bir iletişim çeşididir. Ancak çeşitli gereksinimlerinizi ve haklarınızı bu yolla savunurken, bu hakların sizin hakkınız olduğuna inanmanız gerekmektedir.

Edilgen Saldırganlık

Edilgen saldırganlıkta amaç, karşısındaki kişinin öfkesini ve kızgınlığını kazanmadan, saldırganlık duygusunun tatmin edilmesidir. Burada, karşısındakini soyut olarak değil ama somut olarak incitme veya yaralama arzusu baskındır.

Sporda Şiddet ve Saldırganlık

Spor günümüzde dünyanın her yerinde izleyicisi olan ve hızla gelişen bir endüstri haline gelmiştir. Finansal açıdan bakıldığında milyonlarca dolarları kapsayan bir sektör halini almıştır. Bu sektörün üretimi ve tüketimi dünya üzerinde pek çok insanı yakından ilgilendirmektedir. Bu yüzden spor müsabakalarına bakış açısı da günden güne değişmekte, her gün daha yüksek performans ve daha iyi sonuçlar almayı gerektirir (Özen vd., 2013).

Endüstriyelleşme ile birlikte sportif yapı evrim sürecine girmiş, ticari ve ekonomik kaygı ve

getiriler sporun özünde bir değişim başlatmıştır. Sporda yüksek ve daha iyi performansın ticari ölçü değerleri ile belirlenmesinin sporun içinde şiddetin ve saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde mücadele ve rekabet de sporcu psikolojisini zorlamaya başlamış, sporun gerek üreticileri gerekse de tüketicileri arasında şiddetin, saldırganlığın ve çirkin tezahüratın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özsoy (2013)'a göre;

“Spor, her ne kadar, daha hızlıya, daha güçlüye, daha yükseğe ulaşmak için yapılan bir mücadele ise de, aynı zamanda evrensel ilke ve kurallarla gerçekleşen bir oyun, yarış ve eğlencedir. İdeal anlamda spor, yarışma ve rakip olmanın yanı sıra sevgi, barış ve kardeşliktir. Ancak sporu yapanların ya da seyirci ve taraftarların, bireysel ya da sosyal nedenlerle bu amaçları görmezlikten gelmeleri, saptırmaları, kötüye kullanmaları, sporun saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin yer aldığı bir alana dönüşmesine neden olmuştur” (Özsoy, 2013).

Kuru ve Var (2009) ise;

“Dünyada meydana gelen hızlı değişimlerin (nüfus artışı, teknolojik gelişme, enformasyon, bölgeselleşme, küreselleşme, v.b. gibi) oluşumlardan dolayı insanlar, maddi yönden tatmin seviyesine ulaşmalarına rağmen, manevi yönden büyük bir tatminsizlik içindedirler. Bu tatminsizlik problemiyle tribünleri dolduran kişiler, seyirci ve taraftar denen kitleyi meydana getirmektedir. Bu

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

doyumsuzluğun beraberinde getirdiği problemleri geçiştirmek için bu kitle çeşitli deşarj yöntemlerini (küfür, kötü tezahürat, saldırgan davranma ve şiddete başvurma gibi) kullanmaktadırlar” (Kuru ve Var, 2009) diyerek spordaki şiddet ve saldırganlığı ifade etmişlerdir”.

Spor olgusunun yapısında ve seyirci ortamında şiddet unsurları belirgin bir biçimde görülebilir. Spordaki söz konusu eğilimler, belirli koşulların oluşması ile açığa çıkmakta, eyleme dönüşmektedir (Kuru, 2000). Saldırganlık, küfür etmek gibi sözel saldırganlığın yanı sıra; yakın temas gerektiren bireysel mücadele sporlarında ortaya çıkan; çelme takma, tekme, yumruk atma, spor aletleriyle vurma gibi bedeni saldırganlıktan da söz edildiği gibi, intihara kadar varan kişinin kendine yönelik saldırganlığı ve saldırının sporcu dışında; hedef rakip oyuncu, antrenör, hakem ve ya takım arkadaşlarından birisi veya bir kaçına, seyirciye yöneldiği, dışa yönelik saldırganlık şeklinde de ifade edilmektedir (İkizler, 1994).

Biliç (2013) sporda şiddet ve saldırganlık konusunu şöyle ifade etmektedir.

“Sporun amaçlarındaki farklılaşma, sonuca yönelik farklı araçları da ortaya çıkarmıştır. Yani başarıya giden yolda her şey mubah olarak görülmüştür. Bunun sonucunda spor sahalarından çok, saha dışına itilmiş, asıl amacından sapmıştır. Oyuncusundan, yöneticisinden, taraftarına kadar her kesimin, farklı hesaplar yaptığı bir organizasyon şekline gelmiş bunun sonucunda da; rekabetler kavgaya

dönüşmüş, dostlukların yerini düşmanca tavırlar almıştır. Zira sporda şiddet, bilindiği gibi bir sebep olmaktan çok sonuç olup sosyal ve psikolojik bir sorundur. Bu nedenle, şiddetin ortaya çıktığı beslendiği sosyal ve psikolojik zeminin çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir” (Biçici, 2013).

Spor açısından, saldırganlık konusunda dikkate alınması gereken iki önemli husus vardır: bunlar; saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığı ve saldırının yöneldiği hedefidir. Fakat rakibe zarar veren her davranışı da saldırganlık olarak nitelendirmememiz gereklidir. Spor karşılaşmalarındaki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler. Örneğin güreş ve boksta yapılan bir mücadeleyi aynı şekilde, futbolda, voleybol ve basketbolda uygulamak mümkün değildir (Acet, 2005).

Bir spor faaliyeti sırasındaki saldırganlığı şöyle tanımlayabiliriz; bir sporcunun, ilgili spor dalına ait kuralların dışına taşarak, karşısındakine zarar vermek niyet ve kası ile bir davranışta bulunma eğilimi göstermesidir. Sporda saldırganlık davranışları; söz, beden ve işaretlerle yapılır (İkizler, 1993).

Sporda Şiddet ve Saldırganlığın Nedenleri

Sporda şiddete neden olan unsurlar arasında; rekabet hırsı, itiraz etme ve karşı koyna sonucu oluşan saldırganlık, kendi evinde ya da rakip sahada oynanan maçlar ve bu maçlara gelen fanatik seyircilerin neden olduğu saldırganlık,

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

fiziksel temas, oyuncuların sosyo-kültürel durumu, hakemlerin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda ortaya çıkan tepkiler ve amigolar şeklinde özetlenebilir (Bull, 1991).

Sporda saldırgan davranışlar ve şiddeti sadece taraftarlar değil, sporun içinde bulunan sporcu, yönetici, hakem, amigo, medya vb. faktörler de teşvik etmektedir. Örneğin, maçlardan önce kulüp başkanı ya da sözcülerinin, karşı kulübe ve taraftarlarına yönelik sözlü saldırı ve kışkırtıcı davranışları, maç sırasında taraftarların gösteri ve tezahüratları, oyuncuların sert davranışları, amigoların kışkırtmaları, hakemlerin hatalı kararları, tartışmalı durumlar, spor yazar ve yorumcularının reyting uğruna federasyonu, hakemleri, kulüpleri suçlayan yayınları, sporda saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine açık davetiye çıkarmaktadır (Köknel, 1996).

Spor ortamında sergilenen saldırgan davranışların çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Örneğin; Tiryaki (2000), spor ortamında sporcuların sergilediği saldırgan davranışların nedenlerini 5 başlık altında toplayarak şu şekilde ifade etmektedir.

- Sporcu veya takımı kaybediyorsa
- Hakem veya hakemlerin kötü bir müsabaka yönettikleriyle ilgili bir algıları varsa
- Şaşırmışlarsa
- Herhangi bir fiziksel temas ya da sakatlanma sonucu fiziksel olarak acı çekiyorlarsa
- Sporcu kapasitesinin altında oynuyorsa daha saldırgan olmaktadır.

Bununla beraber yarışmaya ilişkin bazı koşullar da saldırganlık davranışına etki etmektedir. Örneğin; ısı, skor, oynanan saha (ev sahibi ya da deplasman), yarışma sonucu, takımın genel puan durumu ve karşılaşmanın evreleri bunlardan bazılarıdır (Tiryaki, 2000). Tüm bu etkenlerin dışında şiddet ve saldırganlık konusunda etkili olan diğer unsurlar ise şöyle sıralanabilir.

Kitle İletişim Araçları

İletişimin bazı teknikler ile belli bir teknoloji uygulanarak çoğaltılıp, güçlendirilerek çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle iletişimi, bu iş için kullanılan araçlara da kitle iletişim araçları ve medya denmektedir (Yetim, 2000).

Kitle iletişim araçları, bu fonksiyonlarının iyi yönde kullandıkları zaman insanlığa çok faydalı olacağı, olumsuz kullandıkları zaman da toplumu kötü yönde etkileyeceği bir gerçektir (Çolakoğlu, 2000).

Kitle iletişim araçlarının; spor dalları ile ilgili teorik, teknik ve pratik bilgiler kazandırıcı, spor seyircilerini eğitici ve yönlendirici, spor alanlarında zaman zaman görülen terör olaylarını önleyici rolü olabilir (Erkal, 1992). Ayrıca spor olayları ve organizasyonlarının topluma aktarılması ve anlatılmasında kitle iletişim araçlarına büyük ihtiyaç duyulmaktadır (Yıldırım, 2003).

Bireysel ve toplumsal bilgilendirmenin yoğun ve yaygın bir şekilde gerçekleştiği günümüzde kitle iletişim araçları ve sosyal medya ortamlarının

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

önemi giderek artmaktadır. Dolayısı ile toplumları etkileme ve hatta manipüle etme konusunda o kadar büyük bir güçten söz edebiliriz ki kitle hareketlerinin başlatılması noktasında da medyanın gücü yadsınamaz.

Tiraj kaygısı ile futbol yazarları köşelerinde ve futbol manşetlerinde bütünüyle fanatizm psikolojisi içerisinde bulunan insanların tuttuğu takım aleyhinde, rakip takımı destekler nitelikte, hakemler, futbolcular, teknik direktörler ve kulüp yöneticileri aleyhinde, bu insanların ruh hallerini olumsuz etkileyebilecek yazılar yazdıkları takdirde yine bu insanlar olumsuz etkilenmekte ve fanatizme yönlenmektedirler (Çolakoğlu, 2000).

Türkiye’de futbolda şiddet ve hooliganizmin nedenleriyle ilgili polisin bakış açısını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada (Arıkan, 2007), medya % 34.9 ile sahalarda yaşanan şiddetin en büyük sorumlusu olarak görülmüştür.

Futbol taraftarları üzerinde yapılan bir araştırmada (Kuru ve Var, 2009), seyirci saldırganlığı üzerinde medyanın (%17.9), rakip seyirci (%33.9) ve hakemin (%23.1) ardından en fazla etkili üçüncü unsur olduğu saptanmıştır.

Kitle haberleşme araçlarının, spor da şiddet olaylarını giderme, seyirciyi eğitime ve yönlendirme rolü olması gerekirken; sadece kar amaçlı hareket etmekte ve spor da kamusal yayıncılığı göz ardı ederek bir dizi etik problemlere neden olmaktadır (Erkal, 1992).

Görsel ve yazılı medyada spor da kullanılan dil farklılaşmakta ve şiddet ve saldırganlık algısı oluşturan ifadeler kullanılmaktadır.

Bu şekilde spor müsabakalarının televizyonlar da bir savaş havasında verilmesi, şiddet görüntülerini izleyen herkesi etkilerken özellikle çocuklar için iki kat daha tehlikeli olmaktadır (Rigel, 1995).

Spor basınının dilinin incelendiği bir araştırmada (Talimciler, 2006) Türkiye liglerinin dört şampiyon takımının birbirleri ile oynadıkları müsabakalarda ve yurtdışı müsabakalarında daha çok militarist bir dil ve söylem kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmaya göre, “Ölüm Kalım Maçı”, “Bu Derbiye Yürek Dayanmaz”, “Yüksek Gerilim-Kapışma-Parçalamak-Düello”, “Rus Ruleti”, “Kıdemli Yüzbaşı”, “F16”, “Hizaya Sokmak”, “Keskin Nişancı”, “Kapışma”, “Nakavt”, “OHAL”, “İmha Planı” gibi kelimeler sıkça kullanılmaktadır (Talimciler, 2006). Türk sporunda şike, şiddet, haksız rekabet ve teşvik primi iddialarını araştırmak üzere kurulan TBMM araştırma komisyonu’nun raporunda, Türk futbolda yaşanan şiddet ve saldırganlık olaylarından dolayı spor medyası suçlanmıştır. Spor medyasının maçlardan önce “savaşmak”, “zafer kazanmak”, “parçalamak” gibi ilgi çekecek başlıklar kullandığı, bunun da taraftarlar üzerinde etki ettiği vurgulanmıştır (Toprak, 2005’den aktaran: Şahin ve diğ., 2014).

Medya stad şiddetinin ve fanatizmin başlıca tetikleyicilerinden birisidir. Hatta medyanın bazı kesimlerini ve TV’de program yapan bazı kişilerle

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

yazılı basında bazı köşe yazarlarını azmettirici olarak dahi veya en azından teşvik edici olarak nitelemek mümkündür. Diğer taraftan bilinmektedir ki basının temel ilkesi haberleri doğru, yansız ve zamanında topluma duyurmaktır. Ancak asla haber yaratmak değildir, olmamalıdır. Oysa bazı önde gelen program yapımcılarının yapay kavgaya haberleri oluşturduğu ve bunu halka büyük bir habercilik başarısı olarak sunduğu, bunlara dayanarak bazı kişi, çevre veya o esnada oynanan - oynanacak maçın ev sahibi halkına karşı, ekrandan bir takım tehditler savurarak, toplumu kışkırttığı; bunu da gerek ülke içi ve bilhassa ülke dışı maçlar dolayısı ile yaptığı saptanmıştır. Dikkat çekici husus da bu davranışların belli bir TV kanalının tutumu olmaktan ziyade program yapımcısının davranışı olduğu ve onunla birlikte kanaldan kanala aktarıldığıdır (Spor Hukuku Enstitüsü Derneği, 2011).

Kıraç, taraftarların şiddet ve holiganca davranış eğilimi içinde bulunma nedenleri arasında, medyanın kulüpler arası rekabeti körüklemesi, kulüp yöneticileri ve futbolcuların demeçlerini hakemler, futbol federasyonu ya da rakip kulüp aleyhine tahrik kar bir havaya sokarak, şiddeti kışkırtıcı ve saldırganlığı tahrik edici yayınlarda bulunması olarak vurgulamaktadır. Ayrıca futbol medyasında tiraj ve reyting uğruna yer yer milliyetçiliği kışkırtan, rakip takım futbolcu ve yöneticilerini rencide eden yayınlar yapıldığını, maç görüntülerinin yayınlanmadığı birçok TV kanalında futbolcular ve hakem kararları üzerine

saatlerce yorumlar yapılmakta ve genellikle dört büyük kulübün temsil edildiği bu programlarda reyting uğruna basit kavgalar çıkartıldığını ifade etmektedir (<http://www.sporhukuku.org>). Ayrıca görsel ve yazılı basının hafta boyunca yaptığı yayınlarda kendi takımının mutlaka kazanacağına inanan ve mağlubiyeti aklından bile geçirmeyen şartlı taraftar, beklenilmeyen mağlubiyet sonrasında etrafını yıkma, kırma ve zarar verme eylemine girmektedir (Kuru, 2000).

Toplumsal reflekslerin hızla harekete geçmesinde medyanın etkisi yadsınamaz. Spor ortamının canlı yapısı da bu süreci hızlandırabilmekte ve kitleler galeyana gelip fanatizm adı verilen şiddet olaylarını başlatabilmektedirler.

Pulur vd. (2004) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılanların saldırganlığa yönelten unsurlar sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir (Pulur vd., 2004).

Tablo 1: Saldırganlığa Yönelten Unsurlar

Basın	6.5
Kulüp Yöneticileri	1.8
Hakemler	1.8
Karşı Takım Sey.	4.4
Oyuncu Hataları	0.9
Teknik Adam	1.7
Amigolar	17.3
Hepsi	65.6

Diğer unsurlar dikkate alındığında % 6.5 oranla basının yüksek bir değere sahip olduğu ve spor

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

alanlarında saldırganlığın ortaya çıkmasında belirleyici olduğu söylenebilir. Ayrıca Kuru ve Var (2009)'ın yapmış olduğu çalışmada katılımcıların % 59'u medyada spor camiasının fazla eleştirilmesinin saldırgan davranışların gösterilmesini etkilediği yönünde fikir beyan etmiştir. Medya ve sporda saldırganlığa ilişkin olarak Ulus (2013), Türkiye'de yazılı basında yer alan spor haberlerinde özellikle manşetler ve haber başlıklarında provakatif bir dilin kullanıldığını belirtirken, bu durumun rakip taraftarlar arasında gerginliği körükleyerek şiddeti beslemekte ve yaygınlaştırmakta olduğuna dikkat çekmektedir (Ulus, 2013).

Kulüp Yöneticileri

Sporda hiç bir yeterlilik, ehliyet aranmayan görev kulüp başkanlığı ve yöneticiliğidir. Spor Hukuku Enstitüsü Derneğinin 2011 yılında hazırladığı raporda, bazı başkan ve yöneticilerin bir yandan şöhret sarhoşluğu yaşarken diğer yandan kulüplerinin seyirci ve taraftar kitleleri ile diyaloga girmekte olduğu, bu diyalogda öncelikle, taraftarı, lehinde tezahürata yöneltmek için girişimler yapıldığı, diğer taraftan kulüp içinde bulunabilecek potansiyel rakipler veya rakip kulüplerin başkan veya yöneticileri aleyhine tezahürat ve eylemlerin el altından teşvik edildiği belirtilmektedir. Yine bu raporda bazı yöneticilerin ön plana çıkma sevdası ile bir takım magazinsel söylemler, davranışlar ve hatta beden show'una başvurduğu ve seyirciyi tahrik ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca stadlara el altından, yetkilerinin verdiği olanakları zorlayarak

açılmaması gereken pankartlar, yanıcı ve patlayıcı maddeler sokan yöneticiler olduğu bilinmektedir; bu konuda saptamalar yapılmıştır (Spor Hukuku Enstitüsü Derneği, 2011)

Spor kulüplerinin amaçlarına ulaşmasında en önemli rolü oynayan yöneticiler, kendi ahlaki davranış kurallarını geçerli ilke ve standartlara göre biçimlendirmelidir. Yapılan bazı çalışmalarda kendi seyircileri ve rakip takım seyircilerinin kulüp yöneticilerinin verdiği demeçler ve yaptıkları açıklamalardan etkilendikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Zira Koçer (2012)'nin yapmış olduğu çalışmada taraftarları şiddet ve saldırganlığa yönelten dışsal faktörler nelerdir sorusunda katılımcıların % 11'i kulüp yöneticilerinin açıklamaları cevabını vermiştir (Koçer, 2012). Yine Türksoy vd. (2003)'nin yapmış olduğu çalışmada taraftarın sporda şiddetin başlıca sorumlusu olarak gördükleri kişi ve kuruma ilişkin soruya katılımcıların % 25'i yönetici cevabını vermiştir (Türksoy vd., 2003).

Dolayısı ile sporun içerisinde yönetici kimliği ile yer alan kişilerin söylem ve eylemlerinin sorumluluğunun bilincinde olması gerekmektedir. Spor saha ve alanlarında şiddet ve saldırganlığa mahal verecek tavır davranış ve söylemlerden uzak durmaları da gerekmektedir. Zira milyonlarca taraftarı olan takımların yöneticilerinin gerekli hassasiyeti göstermeleri diğer kulüp yöneticileri için de örnek teşkil edecek saldırganlık ve şiddete ilişkin ortamların oluşmamasına katkı sağlayacaktır.

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Spor alanlarındaki şiddetin kabahatini kulüp yöneticilerine yükleyen Kongar ise, bir toplumbilimci gözüyle durumu şöyle değerlendirmektedir:

“Tribün şiddetinin ardındaki temel öge, kulüpler tarafından beslenen (fanatik taraftar/amigo) bir avuç insanın önderliğidir. Sağlanan çeşitli avantajların yanında, bu taraftarlara bedava bilet de verilir. Bunlar da bu biletlerin bir kısmını satar ve para kazanır, bir kısmını da tribünlerde kendilerine destek olsunlar diye yandaşlarına verir. Toplumu şiddet eğilimleri bakımından suçlamadan önce bu örgütlü amigo şiddetinin önlenmesi gerekir. Kulüp yönetimlerinin, bu konuda alacakları bir iki karar ve bir iki küçük önlemlerle bu şiddet bıçakla keser gibi sona erdirebilir.” (Aktaran: İlhan ve Çimen, 2011).

Hakemler

Hakem, oyunun orkestra şefidir. Bir karşılaşmanın normal, ciddi, güzel, heyecanlı olarak geçmesinde olduğu kadar, gevşek, düzensiz, olaylı ve kavgalı bir hava içinde geçmesinde de hakemin rolü son derece önemlidir (Acet, 2005).

Hakemin sözcük anlamı “oyunu yöneten sorumludur”. O hâlde hakem, kendisine verilen yetkilerle bir yargı görevi üstlenerek müsabakanın kuralları içinde oynanması, aksi davranışların da cezalandırılması ile görevlendirilen kişidir. Hakemlik futbolun en önemli yanını oluşturmaktadır (Özmaden, 2004a).

Hakemler sporun her branşında oyunun merkezinde ve oyunun dengede ve adil aklamasında önemli rol oynarlar. Verdikleri kararlar ve uygulamaları ile gerek oyuncuların gerekse de izleyicilerin tepkilerine kolayca yön verebilecek kadar oyunun içinde yer alırlar. Ne var ki her iki tarafı da aynı anda memnun edememenin zorluğunu da birebir yaşamaktadırlar. Dolayısı ile spor sahalarında meydana gelen saldırgan davranışların sergilenmesinde hakemlerin verdikleri kararların etkili olduğu söylenebilir.

Arıkan ve Çelik (2007)’in yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılanların % 5.8’i spor sahaların şiddetinin temel sebeplerinden birisinin hakemler olduğunu belirtmiştir (Arıkan ve Çelik, 2007). Ayrıca Özmaden ve Yıldırım (2003)’ün, yapmış olduğu araştırmada da katılımcıların % 56.4’ü seyirci saldırganlığı üzerinde belirleyici olan en önemli faktörün hakemler olduğunu ifade etmiştir (Özmaden ve Yıldırım, 2003).

Hakemlerin takımın aleyhine vermiş oldukları karar sonrasında nasıl hareket ederim sorularından sinirlendiğimden dolayı kötü sözler söylerim ifadesi katılımcıların yaşlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Taraftarı olunan takım ile hakemlerin takımın aleyhine vermiş oldukları karar sonrasında nasıl hareket ederim sorularından elime geçirdiğim her şeyi atarım, kararları saygıyla karşılarım ifadeleriyle ilişkili olduğu belirlenmiştir (Özen vd., 2013).

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Fakat bu durumun ortaya çıkmasında ve hakemlerin bu sürecin içine dahil edilmesinde çok farklı unsurların etkili olduğu söylenebilir. Hakemlerin baskı altına alınması, tarafgir bir tavır takınması gibi görünmesinde bazı dış faktörlerin etkili olduğu da söylenebilir.

Müsabaka öncesi ve sonrası hakemler hakkında futbolcu, antrenör ve yöneticilerin verdiği olumsuz demeçler hakemler üzerinde bir baskı yaratmaktadır. Ayrıca televizyonlarda yorum yapan eski hakem ve futbolcuların, spor yorumcularının zaman zaman hakarete varan suçlayıcı söylevleri hakemlerin hatalı kararlar vermesine neden olabilmekte ve hakemleri hedef haline getirebilmektedir (Fişekçioğlu vd., 2010). Dolayısı ile de hakemler bu süreçte zihinsel olarak yıpranabilmekte ve zaman zaman hatalı kararlar vererek saldırgan davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedirler.

Taraftarlar

Futbol literatürü incelendiğinde, seyirci, fanatik, taraftar, holigan terimlerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bir spor faaliyetini doğrudan ya da televizyon gibi medya aracılığıyla izleyen kişiye seyirci (Arslanoğlu, 2005); tuttuğu takıma aşırı derecede tutkuyla bağlanmış olan kişiye fanatik (Koruç vd., 2004); takımına bağlı olan, onu ya da sporcularını takip eden, onlara olumlu duygular besleyen, onları destekleyen ve futbolla ilgili arzularını bu şekilde karşılayan kişiye taraftar denilmektedir (Arslanoğlu, 2005). Holiganizm

davranışı içinde bulunanlar ise, genellikle takımına ölesiye bağlı olan, aynı zamanda, yıkıcı ve şiddet içeren davranışlarda (vandalizm) bulunan fanatiklerdir. Bu tip davranışlarda bulunan kişilere ise holigan adı verilmektedir (Toros ve Koruç, 2004)

Seyircileri stadyumlara çeken nedenlerden biri de, ekonomik refahın artışının, kişi başına düşen milli gelirin yükselmesinin insanları tek başına mutlu eden faktörler olmamasıdır. Bütün bu sosyal hastalıkların çeşitli şekiller altında toplum vitrine geldiği bir gerçektir, bu hastalıklardan biri de insanın kendine yabancılaşmasıdır. Bu yüzden toplumdaki kişiler, monotonluktan kurtulmak için maçları deşarj olma aracı olarak kullanırlar (Acet, 2005).

Taraftar kavramı daha çok kişinin/kişilerin takımını sevmesi, ona duygusal olarak bağlanması gibi iyi niyet hissini ifade ederken, holigan ve fanatik kavramları daha çok kişinin/kişilerin saldırgan davranışlar içinde bulunması, şiddet, yıkım gibi olumsuz eğilimler içinde bulunması durumunu ifade etmektedir (Koçer, 2012).

Seyirci ve taraftar, birbirinden ayrı kavramlardır. Seyirci, daha çok bir tüketici şeklinde algılanmalıdır. Spor karşılaşmalarını izleyen, dinleyen veya medyadan takip eden seyirci, bir spor tüketicisi olarak taraftardan ayrılır (Toros, 2003).

Taraftarlar grup psikolojisi içinde birbirlerini şiddete doğru yöneltmektedirler (Comeron, 2002).

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring

JEL KODU: 100-20

www.uhpdergisi.com

ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Fanatik kelimesi ise; bir şeye körü körüne bağlı, bağınaz anlamlarında kullanılmaktadır. Futbol seyirciliği açısından fanatizm, kazanmak için her yolu meşru gören, sporun estetiği ve güzelliğiyle ilgilenmeyen ve sadece sonuca bakan, tuttıkları takımın renklerini, marşlarını hastalık derecesinde önemseyen vb. davranış özelliklerini gösteren seyirci çeşididir (Arıkan ve Çelik, 2007).

Şiddete neden olan fanatik seyirciler, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki grupta toplanabilir. Birinci grup karşılaşmaları stadyumda seyreden seyirciler, ikinci grup ise karşılaşmaları iletişim araçları ile seyreden gruptur (Bjelajac, 2005: 2)

Seyirci saldırganlığındaki amaç, rakip takım oyuncusuna acı çektirme, rakip takım taraftarlarına sözlü ve direkt olarak yapılan saldırılardır. Örneğin; saha içerisine atılan sert cisimler, sahaya inilerek yapılan saldırılar gibi. (Şahin vd., 2014).

Günümüzde seyirci ve seyircilerin davranışları, bunların kişilik özellikleri bir tartışma konusu haline almıştır. Son yıllarda tribünler birer problem alanı haline almış, seyircilerin ve taraftarların davranışlarında istenmedik yönde değişiklikler olmuştur (Yüksel vd., 1998).

Rakip Takım Seyircileri

Acet (2005) seyircileri şiddete iten unsurları şöyle ifade etmektedir;

“Seyircileri şiddete iten yetersizlikler; seyircilerin spor kültürü ve oyun kuralları konusundaki eksiklikleri, kitle iletişim araçlarının bilgi vermeyişi,

federasyonun eğitici kuralları düşünmemiş olması, seyircinin öğrenme isteksizliği, okullarda genel bir spor kültürünün verilmeyişi, seyircinin spor dışı nedenlerden kaynaklanan gerginliğinin giderilmeyişi, oyun dışı zamanların doğru kullanılmayışi, amigoların seyircileri olumsuz etkilemeleri ve eğitimsiz oluşları, kulüplerin ve federasyonların yetersizliği olarak görülmektedir” (Acet, 2005).

Bununla ilgili olarak, Uzun vd. (2012)’nin yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılanların % 34’ü sporda etkileyen temel faktörlerden birisinin de rakip takım taraftarları olduğunu belirtmiştir (Uzun vd., 2012). Kuru (2000) ise bu konuda;

“Seyirciler rakip seyircilerin, kendi şahıslarına, takımlarına, kendi antrenör ve futbolcularına karşı yaptıkları çirkin ve küfürlü tezahüratlardan etkilenmekte ve saldırgan davranışlara başvur- maktadırlar (çirkin ve küfürlü tezahürat, yabancı madde atma vb.), rakip seyircilerin saldırgan davranışları saha içinde de kalmayıp saha dışına da taşmaktadır. Seyirciler birbirlerine taşlı, sopalı, bıçaklı ve silahlı saldırılarda bulunup ağır hasar- lar vermekte ve ne yazık ki bu kavgaların sonu ölümlerle bile sonuçlanmaktadır” (Kuru, 2000) diyerek konunun önemini vurgulamıştır.

Rakip taraftar gruplarının arasındaki saha işgal- lerini ve değişik ölçeklerde, sık sık şiddetli ve tahribata yol açan türden meydan kavgalarını görmek mümkündür. Fanatizm olgusunun ele alınan biçimlerinden birisi de budur. Fanatizm olaylarına belirli ölçülerde kendini kaptıran pek

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring

JEL KODU: 100-20

www.uhpdergisi.com

ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

çok taraftar, saldırgan davranışı, maça gitmenin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir (Bozdemir, 1998).

Seyirci şiddetinin nedenleri arasında; sosyo ekonomik, politik, coğrafi ya da medya gibi öğeleri içine alan sosyo kültürel etkenlerin yanı sıra, grupla veya takımla özdeşleşme, kimlik yitimi insanlıktan çıkarma (dehumanization) mekanizmalarının devreye girmesi gerekmektedir. Saha içinde: sporun tarzı, skor, oyuncu ya da koçların model alınması ve oyunun kuralları; saha dışında ise: alkol, yoğunluk, engellenme, model alma gibi etkenler katkı yapmaktadır (Yetim, 2005).

Özmaden (2004) taraftarların şiddet ve holiganca davranış eğilimi içinde bulunma nedenleri arasında rakip taraftarların olumsuz tezahüratlarına vurgu yapmaktadır (Özmaden, 2004b).

Diğer Faktörler

Antrenörler, her zaman sporun farklı branşlarında önemli rol oynayan birincil aktörlerdir. Takımların kazanması ve başarılı sonuçlar alması antrenörlerin mesleki bilgi ve deneyimleri ile mümkün olmaktadır. Ancak antrenörler salt kazanmak anlayışı ile hareket etmemelidir. Tıpkı kulüp yöneticilerinde olduğu gibi antrenörlerin de konumları gereği milyonlarca insanı olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilme durumu söz konusudur. Dolayısı ile antrenörlerin de bilinçli ve yapıcı davranışlar sergilemesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Atalay (2010), antrenörlerin sorumluluklarından birisinin müsabaka esnasında seyircilere karşı olduğunu belirtirken, bu sorumluluğun önemli olduğunu, zira müsabaka esnasında ve sonrasında kullanacağı ifadeler ve sergileyeceği hareketler ile seyirciler üzerinde etkili olduğuna vurgulamaktadır (Atalay, 2010).

Antrenör, başarısızlığı başkasına yüklememeli, başarı durumunda ön plana çıkmamalıdır. Başarıyı da başarısızlığı da kabul eden, başarısızlık durumunda sporcusunu yalnız bırakmayan kişilikte olmalıdır. Sadece karşılaşmalarda değil, sosyal ortamda da sporcuların yanında olmalı iyi bir iletişim kurmalıdır (Acet, 2005).

Bazı sporcuların, antrenmanlardaki yüklenmenin fazla olması nedeniyle çektikleri acı yüzlerinden okunmaktadır. Hatta bazı sporcular bu nedenle ağlamaktadır. Sporcusuna karşı böyle bir davranışta bulunan koç, saldırgan mıdır? Koçun niyeti sporcusunun yarışmalarda daha iyi performans göstermesi ise burada saldırganlıktan söz edilemez. Ama eğer koç, yarışmada iyi performans göstermediği için bu yüklenmeyi bir ceza olarak uyguluyorsa burada saldırganlıktan söz edilebilir (Tiryaki, 2000).

Sporda saldırganlık ve şiddete yönelten bir başka unsurda amigoların seyirciler üzerindeki etkisidir. Amigo, seyirci, sporcu ve yönetici arasında köprü vazifesi yapan ve bu öğeler arasında bütünleyici rol oynayan kimsedir (Acet, 2005).

Orhan (2007)'a göre;

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

“Günümüzde tribün liderleri olarak da tanımlanan amigoların, takımları için saatlerce tezahürat yapmaları, deplasmana giderek takımlarını desteklemeleri, takımına sahip çıkarak oyuncularını motive etmeleri, takımları için şarkı bestelemeleri olumlu davranışlar olarak kabul edilse de son zamanlarda sıkça görülen şiddet olaylarının içinde olmaları, müsabakalarda hakem, oyuncular, rakip taraftarlara ve teknik adamlara karşı sportif erdeme yakışmayacak davranışlar sergilemeleri, karaborsa bilet satışı ve alkol alarak müsabakaya gelmeleri olumsuz davranışlar olarak görülmektedir” (Orhan, 2007).

Sporla şiddet ve nedenlerine ilişkin olarak amigoların ya da diğer bir ifade ile tribün liderlerinin şiddet ortamlarını hazırlamasına ilişkin olarak Kongar (2003), şiddetin çok berrak bir biçimde ortaya çıkan, tribün şiddetinin ardındaki temel öğeyi, kulüpler tarafından beslenen, (adına ister fanatik taraftar deyin, isterse amigo), bir avuç insanın önderliği şeklinde ifade etmiştir (Kongar, 2003).

Sporcular aslına bakılırsa spor döngüsünün en asli unsuru olarak kabul edilir. Gerek saha içi gerekse de saha dışı söylem ve eylemleri ile taraftarları etkileyebilmekte; zaman zaman da taraftarlardan kendileri etkilenebilmekte ve doğrudan ya da dolaylı olarak sporda şiddet ve saldırganlığının sebebi olabilmekte.

Spor Hukuku Enstitüsü Derneğinin 2011 yılında hazırladığı raporda sporcuların seyirciler ile stad

içinde kurdukları olumlu iletişimin, gol atma ve başarı sevincinin onlarla paylaşmaları yanında bazı olumsuz, kendi taraftarlarını ve rakip takım taraftarlarını az veya çok tahrik eden hareketleri görüldüğü belirtilmektedir. Özellikle yıldız futbolcuların çok genç yaşta para ve şöhrete ulaşmalarının, çok büyük kesiminin toplumun sosyal bakımdan dar gelirli ailelerinden gelmelerinin, bireysel ve aile kültürü ve eğitiminin eksik olmasının bazı sporcularda davranış bozukluklarına neden olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca sporcuların şöhrete ulaşırken önceleri özel yaşamlarını da magazin basını ile paylaşmaları, bir süre sonra bu duruma tepki gösterip bazı basın mensupları ile yaşadıkları sorunlar tribünlerin bazı kitlesel davranışlarına da yol açmaktadır (Spor Hukuku Enstitüsü Derneği, 2011).

Başarıyı hedefleyen takımlarda, başarısızlık anında meydana gelen hayal kırıklığı kaygı ve stres, taraftarlar ve sporcuların centilmenlik dışı eğilimlerini de artırmaktadır. Taraftarların sporcuları şiddete davet eden tezahüratları ile sporcuların seyirci psikolojisini doğrudan etkileyen davranışları, saldırgan bir kimliğe bürünmelerine neden olmaktadır (Peker, 2007).

Güvenlik güçleri kitlesel talebin olduğu spor alanlarında düzensizliğin önlenmesi amacı ile konumlandırılan ve bu amaca göre hareket etmesi beklenen birimlerdir. Ancak bazen bu düzensizliğin, saldırganlığın ve şiddetin asıl sebebi olabilmektedirler. Müdahale anında kullandıkları

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

yöntemler ve davranışlar insanları daha da hırçın hale getirebilmektedir.

Türkmen vd. (2013)'nin yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılanların % 71.3'ü güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklemektedir cevabını vermiştir (Türkmen vd., 2013). Yine Koçer (2012)'in yapmış olduğu çalışmada da katılımcıların bir kısmı taraftarları şiddet ve saldırganlığa yönelten dışsal faktörlerden birisinin de güvenlik güçleri olduğunu ifade etmiştir (Koçer, 2012).

Spor sahaları zaman zaman acı olaylara sahne olmaktadır. Bu olaylarda görünür neden bir gol, bir tezahürat şekli, maç çıkışı bir gerginlik olurken, bunların gerisinde uluslararası tarihi çekişmeler; din, mezhep farklılıkları, yöresel problemler de yatmaktadır. Şiddete dayalı olmasa da zaman zaman tribün çökmesi ve panik sonucu meydana gelen kazalar da ölümler de yaşanmaktadır. Dünyada futbol tarihi, fanatizmin doğurduğu şiddet olaylarıyla doludur (Özsoy, 2011). Bu olaylardan bazıları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Çeşitli Ülkelerde Meydana Gelen Bazı Şiddet Olayları

Ülke	Yıl	Sportif faaliyet (müsabaka)	Ölü sayısı	Yaralı sayısı
Glasgow (İskoçya)	1902	Tribün çökmesi	25	350
Bolton (İngiltere)	1946	Çitlerin yıkılması	33	500
İstanbul (Türkiye)	1949	Veli Efendi Hipodromu'nun yıkılması	-	-
Floransa (İtalya)	1957	Tribün çökmesi	-	120
Napoli (İtalya)	1959	Seyirci itişmeleri	-	65
Santiago (Şili)	1961	Tribün çökmesi	5	300
Lima (Peru)	1964	Peru-Arjantin	320	1000
Türkiye	1967	Kayserispor-Sivasspor	43	-
Arjantin	1968	River Plate-Boca Juniors	74	150
Arjantin	1969	Honduras-El Salvador	Savaş ilan edilmiştir. ölü sayısı 2000	
Bikara (Kongo)	1969	Seyirci itişmeleri	27	52
Brezilya	1970	Brezilya'nın şampiyonluğu zafer şenlikleri kutlamalarında	73	2100
Glasgow (İskoçya)	1971	Seyirci itişmeleri	66	100
Almanya (Münih)	1972	Terör (Olimpiyatlar)	17	-
Kahire (Mısır)	1974	Tribünlerin aşırı doldurulması	48	47

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Hamburg (Almanya)	1977	Taraftar kavgası	1	Yüzlerce yaralı
Lagos (Nijerya)	1979	Taraftar kavgası	24	27
Kalküta (Hindistan)	1980	Taraftar kavgası	16	100
Atina (Yunanistan)	1981	Taraftar kavgası	21	54
Ibagua (Kolombiya)	1981	Stadyumun yıkılması	17	-
Brezilya	1982	San Luis-Fortaleza	3	25
Colombiya	1982	Despertivo Cali- Racing Club Arjantin	22	200
Rusya	1982	Spartak Moskova-Harlem	69	100
Cali (Kolombiya)	1984	Cali- Amerika	24	-
Brüksel (Belçika)	1984	Totenham'ın ziyareti nedeniyle çıkan kargaşa	-	60
Belçika	1985	Liverpool- Juventus	39	-
Bradford (İngiltere)	1985	Tribün yangını ve kargaşa	53	200
Birmingham (İngiltere)	1985	Stat duvarının çökmesi	1	176
Meksiko (Meksika)	1985	Taraftar kavgası	10	50
Pekin (Çin)	1985	Kavga ve kargaşa	Ölü ve yaralı sayısı Çin yetkililerince gizli tutulmuştur.	
Hollanda	1987	Ajax ve Den Haag	-	50
Katmandu (Nepal)	1988	Yıldırım düşmesi sonucu yaşanan panik	72	27
Sheffield (İngiltere)	1989	Kargaşa	94	100
Mogadiscio (Somali)	1990	Kargaşa	62	200
Almanya	1991	Leipzig- Berlin	1	-
Johannesburg (Güney Afrika)	1991	Taraftar kavgası	40	50
Bastia (Fransa)	1992	Tribün yıkılması	16	200
Hollanda	1995	Genova-AC Milan	1	-
ABD (Atlanta)	1996	Olimpiyat parkında bomba patlaması	1	100'den fazla
Türkiye	2000	Galatasaray-Leeds United maç öncesi	2	
Türkiye	2004	Beşiktaş taraftarının bıçaklanması	1	

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20

www.uhpdergisi.com

ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

Kaynaklar: Sezer, 2006; Girginer vd., 2006; Kapuscinski, 2000; Sayın, 2005; Acet, 2005; Erkal vd., 1998; Milliyet gazetesi, 1987; Sunay, 2010; Özsoy, 2011.

SONUÇ

Spor saha ve alanlarının barış, kardeşlik ve sevginin mabedi olarak anıldığı günlerin aksine günümüzde sporda şiddet ve saldırganlık ve sapkın davranışlar giderek artmakta. Birden fazla unsurun sebep olduğu bu durum sporun içinde yer alan her kesimin rahatsızlık duymaya başlamasına neden olmaktadır.

Kitle iletişim araçları ve görsel ve yazılı basın tahrik edici yayınları, köşe yazarlarının hedef gösteren üslupları, spor haber ve bültenlerinin tiraj ve reyting kaygısı ile daha çok sporun kötü yüzünün izleyiciye aktarılması şiddet ve saldırganlığa zemin hazırlamaktadır. Aksine bu iletişim araçlarının kitlelerin bir arada olmasını sağlayacak, şiddet ve saldırganlığın önüne set olacak yayın ve haberler ile topluma yol ve yön göstermesi gerekmektedir. Zira günümüz medyasının toplumları etkileme gücü bilinmektedir..

Sporun içinde yer alan kulüp yöneticilerinin, hakemlerin, sporcuların ve antrenörlerin sağduyulu yaklaşımlar sergilemesi, fair play, sevgi, saygı ve kardeşlik çerçevesinde insanları spora teşvik edecek eylem ve söylemlerde bulunması gerekmektedir. Aidiyet duygusunun yoğun olarak yaşandığı sporun içinde yer alan seyirciler ve taraftarlar, yönetici, sporcu ya da antrenörlerin

söylemleri ışığında eylemlerde bulunmakta ve sporun özüne ya da aksi yönde hareketler de bulunmaktadır.

Sporda seyirci ya da taraftarların şiddet ve saldırganlığın merkezinde olduğu söylenebilir. Zira eğitim, ekonomik durum, aile içi iletişim, alkol kullanımı gibi unsurlar seyircilerin taşkınlık yapması ve saldırgan davranışlar içerisinde bulunmalarını etkileyebilmekte, bunlara ek olarak yönetici, sporcu, antrenör ve hakemlerin tutum ve davranışları da seyircilerin şiddete başvurmalarına ivme kazandırmaktadır.

Toplumun her kesiminin sağduyulu tavır ve davranışları ile birlikte sporun öznelinin de yapıcı davranışlar sergilemesi ile birlikte sporda şiddet ve düzensizliğin önlenilebileceği söylenebilir. Ayrıca caydırıcı yaptırımların uygulanması içinde gerçekçi ve uygulanabilir bir spor yasasının çıkartılması da bu süreçte belirleyici olacaktır. Aksi halde yapılmak istenilen her şey sözde kalacak, somut adımlar atılmadıkça da sporun ruhuna ve özüne aykırı tüm faaliyetler giderek artacaktır.

Sporda şiddet ve saldırganlığın önlenmesine ilişkin her yaşta ve her kesimden bireyin şiddet, saldırganlık ve fair-play konularında bilinçlendirilmesi, yasal mevzuat konusunda bilgilendirilmeleri, bu konuda ulusal alanda kongre, konferans, panel vb. etkinliklerin düzenlenmesi, medyada bu konu ile ilgili olumlu ve yapıcı dil kullanımının yanı sıra bu konunun sürekli gündemde tutulması ve gerekli yayınların yapılması konunun bireysel ve

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

toplumsal olarak öneminin kavranması açısından önemli adımlar olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

ACET, M., (2005). Sporda saldırganlık ve şiddet, Morpa kültür yayınları, 1. Baskı, İstanbul

AİLEDE ŞİDDET KOMİSYONU RAPORU., (2013). Tüm Yönleri İle Şiddet. (Edt: Eyigün S. Oral B. Günay R. Başaran S. Yıldız H. Efe R.). Dicle Üniversitesi Basımevi, s. 43

ARIKAN, Y., ÇELİK, O., (2007). Futbolda Şiddet Ve Polis, Turkish Journal of Police Studies Vol: 9 (1-4), ss.109-132

ARSLANOĞLU, K., (2005). Futbolun Psikiyatrisi, İthaki Yayınları, İstanbul, s.309

ATALAY, A., (2010). Hukuksal Boyutları ile Futbolda Şiddet Olgusu. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 28, Konya

ATALAY, A., (2012). Türk Futbolunda Sendikal Süreç, Akademik Bakış, 30: 1-16

AYAN, S., (2006). Şiddet ve Fanatizm, C.Ü. İİBF Dergisi, 7(2): 191-209

BİÇİCİ, R., (2013). Aynı Bedendeki Farklı Karakterler Spor ve Şiddet. İçinde. Tüm Yönleri İle Şiddet. (Edt: Eyigün S. Oral B. Günay R. Başaran S. Yıldız H. Efe R.) Dicle Üniversitesi Basımevi, s. 120

BJELAJAC, S., (2005). The social structure of football fans in the city of split, erişim adresi: <http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/SBjelajac1.pdf>, erişim tarihi: 20.02.2015

BOSTAN, G., KILCIGİL, E., (2008). Beden Eğitimi ve spor Yüksekokulu Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları, Spormetre, 6(3): 133-140

BOZDEMİR, M., (1998). Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açıdan Tahlili, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 15-40

BULL, S.J., (1991). Sport psychology, the crowd pres, ramsbury, marlborough

COMERON, M., (2002). The prevention of violence in sport. Printed at the council of europe

ÇOLAKOĞLU, T., (2000). Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında Medyanın Etkisi (Güreş Örneği), Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 42. Ankara.

ERKAL, M., (1992). Sosyolojik Açıdan Spor, Genişletilmiş 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları; p.119, 40

ERKAL, M., GÜVEN, Ö., AYAN, D., (1998). Sosyolojik açıdan spor, 3. Baskı, Der yayınları, İstanbul

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring

JEL KODU: 100-20

www.uhpdergisi.com

ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

ERŞAN, E.E., DOĞAN, O., DOĞAN, S., (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyo-Demografik Açından Değerlendirilmesi, 31(3): 231-238

FİŞEKÇİOĞLU, İ.B., ÖZDAĞ, S., DUMAN, S., ATALAY, A., (2010). Futbolda Şiddet ve Yasal Karşı Tedbirler. Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, 3(2): 12-27

GİRGINER, N., AYDIN, S., ÇAVDAR, Z., (2006). Üniversite Öğrencilerinin Sporda Şiddet Konusuna Yaklaşımları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2): 1-30

GÖKSU, T., (2007). Sosyal Psikoloji, Ankara: Seçkin Yay.

İKİZLER, C., (1994). Sporda Başarının Psikolojisi, 2. Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım

İKİZLER, H.C., (1993). Sporda başarının psikolojisi, Alfa basım dağıtım, İstanbul, s. 77

İLHAN, E., ÇİMEN, Z., (2011). Spor alanlarında şiddet ve spor medyasının etkileri: spor yazarlarının algıları, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 5, Sayı 3

KAPUSCINSKI, R., (2000). Futbol Savaşı, (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul, s.151-178

KOÇER, M., (2012). Futbol Demeklerine Üye Olan Taraftarların Şiddet ve Holiganizm Eğilimlerinin Belirlenmesi: Kayseri Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 32, 111-135

KONGAR, E., (2003). Futbolda Tribün Şiddeti, available at: http://www.kongar.org/aydinlanma/2003/356_Futbolda_Tribun_Siddeti.php Erişim Tarihi: 11.01.2015

KORUÇ, Z., BAYAR, P., ARSLAN, F., (2004). Türkiye’de Futbol Fanatikleri: Sosyal Kimlik ve Şiddet, Türkiye Futbol adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması, Ankara, s.6

KÖKNEL, Ö., (1986). İnsanı anlamak, 428, altın kitaplar matbaası, İstanbul

KÖKNEL, Ö., (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet, altın kitaplar, İstanbul

KURU, E., (2000). Sporda Psikoloji. s. 74. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi

KURU, E., VAR, L., (2009). Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneği). Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2): 141-153

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

MİLLİYET GAZETESİ, (1987). “Hollanda Liginde Olay” s. 15. (3 Mart 1987)

ORHAN, Ü., (2007). 5149 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun Çerçevesinde Spor Güvenliği. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 23, İstanbul

ÖZDEMİR, C., MERCAN, R., (2006), Spor ve Şiddet: Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla; 936-938

ÖZEN, Ü., EYGÜ, H., KABAKUŞ, A.K., (2013). Üniversite Öğrencilerinin Sporda Şiddet ve Saldırganlık Algıları, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 7: 323-342

ÖZMADEN, M., (2004a). Seyircilere Göre Futbolda Saldırganlığı Teşvik Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 42-71

ÖZMADEN, M., YILDIRAN, İ., (2003). Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki düzeylerinin Araştırılması. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı. 4-6 Ocak. Ankara: Belge Matbaacılık, 188-198

ÖZMADEN, M., (2004b). Futbola İlişkin Dışsal etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması, Türkiye Futbol

adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması, Ankara, s.58

ÖZSOY, S., (2013). Sporda şiddet ve Medya, Tüm Yönleri İle Şiddet Çalıştayı Tebliğleri. (Edt. Eyigün S. Oral B. Günay R. Başaran S. Yıldız H. Efe R.) Dicle Üniversitesi Basımevi, 2013; s. 105. Erişim adresi: <http://www.sabrieyigun.com.tr/wp-content/uploads/akademik%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar/E-%20Edit%C3%B6rl%C3%BCk%20ve%20B%C3%B6l%C3%BCm%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/2-%20%C5%9Eiddet%20Nedenleri-%20Kitap.pdf>, erişim tarihi: 22.02.2015

ÖZSOY, S., (2011). Spor Gazetelerinin Başlıklarında Militarist Ve Şiddet İçerikli Metaforlar, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, sayı. 1

PEKER, E., (2007). Futbolda Şiddetin İçsel Bir Olgu Haline Gelmesinde Yazılı Basının Rolü, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 28, İstanbul

PULUR, A., KAYNAK, İ., ORHAN, S., (2004). Polislerin Spor Müsabakalarındaki Saldırgan Seyircilere Müdahalelerinde Kendi Taraftarlığının Etkisinin Araştırılması. G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2): 241-260

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

- RİGEL, N., (1995).** Haber, çocuk ve şiddet, Üretim, Kitle İletişim ve Tüketim Sürecinde Haberin İncelenmesi. Der Yayınları; İstanbul, s. 215
- SAYIN, G., (2005).** Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğe Yol Açan Eylemlerin Önlenmesi ve Takibi, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- SEZER, A., (2006).** Şiddet ve Fanatizm, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7 (2), s.203
- SPOR HUKUKU ENSTİTÜSÜ DERNEĞİ., (2011).** Türkiye’de Spor’un Sorunları Hakkında İrdeleme ve Çözüm Önerileri Raporu
- SUNAY, H., (2010).** Sporda Organizasyon, Gazi kitabevi, Ankara
- ŞAHİN, H.M., (2003).** Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs, ss.104-113, 291-292
- ŞAHİN, M., ŞEBİN, K., YILMAZ, M., ŞAHİN, M., (2014).** Sporda Şiddetin Boyutları, Nobel yayınevi, 1. Basım, Ankara
- TALİMCİLER, A., (2006).** Sosyolojik Açıdan Futbol Fanatizmi, Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Sayı: 15, s. 91-104
- TALİMCİLER, A., (2003).** Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.28
- TBMM., (2013).** Sağlık Çalışanlarına Yönelik Artan Şiddet Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu 2013, Yasama dönemi. 24, yasama yılı. 3, erişim adresi: <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss454.pdf>, erişim tarihi: 22.02.2015. s. 454
- TİRYAKİ, Ş., (2000).** Spor Psikolojisi, Eylül yayınevi, Yayın no: 5, Ankara
- TOPRAK, V., (2005).** Sporda Şiddeti Medya ve Kulüpler Körüklüyor, Yeni Şafak Gazetesi, 31.05.2005
- TOROS, T., (2003).** Spor Taraftarı ve Spor Seyircisi Arasındaki Farklar Nelerdir, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara, Ankara Emniyet Müdürlüğü Yayınları, ss.311-318
- TOROS, T., KORUÇ, Z., (2004).** Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Olanakları, Türkiye Futbol adamları Derneği Ankara Şubesi ve Spor Toto Genel Müdürlüğü Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları Bilimsel Araştırma Yarışması, Ankara, s.70
- TÜRKMEN, M., YILDIZ, K., ZEKİOĞLU, A., (2013).** Sosyolojik Açıdan Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratin Nedenlerinin Araştırılması: Manisaspör Taraftarları Örneği. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, 8(2): 15-34

ULUSLARARASI HAKEMLİ PSİKİYATRİ ve PSİKOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF PSYCHIATRY AND PSYCHOLOGICAL RESEARCHES

Ocak / Şubat / Mart / Nisan 2015 Sayı: 02 Cilt: 02 İlkbahar
January / February / March / April 2015 Issue: 02 Volume: 02 Spring
JEL KODU: 100-20
www.uhpdergisi.com
ID:16 K:25

(ISO 9001-2008 Belge No: 12879 & ISO 14001-2004 Belge No: 12880)

TÜRKSOY, A., ÇİÇEK, M., BAYANSALDUZ, M.,

(2003). Üç Büyük Kulüp Futbol Taraftarının Sosyal Kimlikleri ve Şiddete Bakış Açıları. İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi, 11(3): 94-99

ULUS, S., (2013). Bir Derbi Cinayetinin Ardından futbolda Şiddetin Türk Basınında Temsili Üzerine, Global Media Journal, ss. 187-213

UZUN, A., EKER, S., PAKIŞ, I., POLAT, O., (2012). Üniversite Öğrencileri Arasında Şiddetin Önlenmesine Yönelik Farkındalık ve Bilgi Düzeyi Araştırması, Değişen Dünyada Biyoetik (Edt. Eyigün Ülman YI. Artvinli F.) Türkiye Biyoetik Demeği Yayını, No: 18, 303-310. Erişim adresi: http://www.acibadem.edu.tr/tr-tr/akademik/fakulte/tip/bolumler/temeltip/Documents/Degisen_Dunyada_Biyoetik.pdf, erişim tarihi: 23.02.2015

YETER, A. A., (2006). Sosyoloji ve Spor, Marpa Kültür Yayınları, İstanbul, s.214

YETİM, A., (2000). Sosyoloji ve Spor, Topkapı Matbaacılık, s. 64. Ankara

YETİM, A., (2005). Sosyoloji ve Spor, 3. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 210-217

YILDIRIM, H.L., (2003). Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Olaylarına Bakış Açıları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 25-48

YÜKSEL, H., DOĞAN, B., MORAL, S., ACAR, M.F., (1998). Futbolda Şiddetin Toplumbilimsel Boyutları, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, Yıl:5, Sayı:1

<http://www.sporhukuku.org/makaleler/103-futbolda-iddet-ve-ck-yollar-uezerine-bir-deneme-verkan-krac.html>, Kıraç, E., Spor Hukuku Enstitüsü, Futbolda Şiddet ve Çıkış Yolları Üzerine Bir Deneme”, Erişim Tarihi: 05.02.2015